

LIBRIS

We know
books

Adriana Sarmiza Dumay

**ÎN INIMA AFRICII NEGRE
De la izvoarele Nilului la Oceanul Indian**

AGORA

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
PARTEA I: <i>La sud de Ecuator, Rwanda - țara celor o mie de coline verzi</i>	
• Rwanda, o situație geografică și organizare socială originale, în continentul african	13
• Populația Rwandei - atestată arheologic ca datând de peste 40.000 de ani. Evoluția ei până astăzi	27
• De la Kigali, capitala Rwandei moderne, spre Gisenyi, pe malul Lacului Kivu, la poalele vulcanilor încă activi. Erupția vulcanului Nyirangongo	39
• Falsul mit al unicității populației negroide de la sud de Sahara. Pigmeii-vânători-culegători, supraviețuitori multimilenari	48
• Republică independentă din 1962, Rwanda cunoaște, în 1972, un conflict etnic sângeros. Rwamagana, mic târg provincial	63
• Ultimii regi-magi ai Rwandei: întâlnirea Europei cu o altă logică în Africa Marilor Lacuri	78
• Monoteismul originar al populației rwandeze - o excepție în Africa Marilor Lacuri. Întâlnirea cu arabii musulmani și cu misionarii creștini	91
• Anul Nou pe meleaguri rwandeze pentru expatriații de origini și tradiții foarte diferite	97
• Mod de viață și tradiții rwandeze, specifice la o populație care nu a cunoscut scrisul dar a elaborat o organizare socială complexă	111
• Ierarhia socială - ieri și azi	123
• Sărbătoare națională pe stadionul din Kigali. Vestiții dansatori Intore	134
• Rwanda - una dintre țările cele mai sărace din lumea contemporană	140
• Înainte de călătoria spre Oceanul Indian, pe urmele caravelor arabe	146

PARTEA A II-A: *De la izvoarele Nilului la Oceanul Indian și... înapoi: o cale de 5.500 kilometri*149

- Tanzania: Lacul Victoria, Parcul Național Serengeti, Olduvay Gorge. Întâlnirea cu unul dintre cei mai vechi strămoși ai omului: *zinjanthropus boisei*149
- Viața trecută în Africa de Est, practic de domeniul preistoriei, până în secolul al XX-lea163
- Craterul Ngorongoro - grădina Paradisului168
- Păștorii masai și viața lor neschimbată de veacuri175
- Marea Falie sau Great Rift Valley. Rezervația naturală a Lacului Manyara180
- Peisajul african. Revenirea la civilizație. Orașul Arusha - la granița dintre Tanzania și Kenya187
- La poalele Muntelui Kilimanjaro197
- Trecerea graniței spre Kenya. Mombasa, important port la Oceanul Indian202
- La nord de Mombasa, trecând podul spre continent. Optzeci de kilometri de litoral amenajat pentru turiști210
- Gedi, Malindi, Kilwa - cetăți de la sfârșitul primului mileniu d.Hr. Cultura swahili222
- „IFRIQIYA” ... Zanzibar, capitala comerțului cu sclavi. Dar es Salaam232
- Pe coasta Africii de Est, influențe succesive: arabii musulmani, imperiile coloniale portughez și britanic. După comerțul cu sclavi, intrarea forțată în lumea modernă industrializată241
- Parcul Tsavo - cu o suprapopulație de elefanți255
- „Înaltele platouri albe”, cu redusa lor rentabilitate agricolă258
- Nairobi, ultramoderna capitală a Kenyei, cu multiplele sale probleme tribale. Rolul orașului în evoluția mentalității africane261
- Uganda celor patru regate, a căror ierarhie a reușit să se facă respectată de puterea colonială britanică271
- Coborârea Riftului, în fundul Grabenului african. Lacul Nakuru. Rezervația Mara a masailor kenieni. Keekorok Lodge280

- Frontiera dintre Tanzania și Rwanda: traversarea cu bacul a fluviului Kagera284
- Postafață287
- Bibliografie selectivă299

organizațiilor neguvernamentale, cooperanți de diverse origini - care lucrau în această regiune.

Îmi zic acum că această carte, scrisă la capătul anilor de imersiune în lumea africană, pe care soarta i-a vrut ceva mai senini decât cei ce au urmat, ar putea contribui la clarificarea imaginii actuale a acestei Africi - în care, acum milioane de ani, și-a început omul lunga sa evoluție.

A. Dumay

PARTEA I

LA SUD DE ECUATOR, RWANDA - ȚARA CELOR O MIE DE COLINE VERZI

Încet, încet, amintirea Africii „trăite” riscă să se estompeze. Și încep să cred - contrar lui Paul Morand sau atâtor altora -, că nu trebuie lăsate să se îndepărteze prea mult amintirile, căci ceea ce ar câștiga în luciditate ar pierde în forță și savoare.

De ce savoare? Pentru că toți cei care au trăit un timp la sud de Sahara au savurat, cu toate simțurile lor, viața atât de fascinantă, unică, din această Africă Neagră: peisaje ciudat de variate, orizonturi infinite, unde discul soarelui se înalță în zori sau dispăre la apus parcă dintr-o singură zvăcnitură, întunericul atât de intens al nopții sub un cer totodată neverosimil de plin cu licăriri de stele, ca un veșnic pom de Crăciun.

Dar și ritmul obsedant al tam-tamului în fapt de seară, adierea de vânt făcând să foșnească „pădurile” de bambuși care, în sezon de ploi, cresc văzând cu ochii, atingând și depășind înălțimea omului în câteva săptămâni.

Și să nu uit fumul acru și gustul de cenușă al focurilor de brasă, ucigătoare, din care țâșnesc, îngrozite, cele câteva vietăți care au reușit să traverseze zidul de foc. Și nici fâlfâitul aripilor păsărilor care

descriu în zbor cercuri din ce în ce mai largi, parcă ezitând să abandoneze flăcărilor lumea în care au trăit.

Din ce în ce mai mulți turiști vizitează azi Africa: o constăți în toate aeroporturile lumii. Dar vin mai ales cei din regiunile septentrionale, atrași de plajele însorite și de marea caldă, în timpul lungilor perioade de frig și de vreme rea, din țările lor. Vin disciplinați, în voiaje organizate... de la aeroport transportați la hotel și apoi direct la plajă.

Este adevărat că nu găsești în Africa Neagră prea multe monumente alături de care să te lași fotografiat, muzee pe care să le vizitezi în pas grăbit, doar pentru a putea ulterior strecura în conversații de salon vreo aluzie la „capodopera” admirată în cursul ultimului voiaj...

Și astfel zilele, egale între ele, trec în fugă, fără a-i lăsa timp vizitatorului aflat în vacanță să remarce existența unei lumi ciudate, cea a populațiilor negre.

Au dispărut de mult aventurierii, vânătorii de lei și de elefanți, cum erau la început de veac un Kessel, un Hemingway, un Teddy Roosevelt care, în căutarea vânatului, pătrundeau curioși adânc în brusă și în satele localnicilor. Este unul dintre efectele ecologiei. Care, în schimb, a atras o populație de „hippy”, ce visează să descopere un fel de paradis pierdut.

Ici și colo, deși din ce în ce mai rar an de an, mai întâlnești câțiva dintre acești „hippy” blonzi, cu picioarele goale, prăfuite, în sandale, pe drumurile de pământ roșu lateritic. Ei realizează cu adevărat că se

găsesc în fața unei alte lumi, dar îi simți cumva depășiți în confruntarea cu realitatea aceasta bizară: imensitatea distanțelor, drumurile pe care nu trece nici un vehicul ca să poți face autostopul, imposibilitatea de comunicare cu populațiile locale; sunt descumpăniți și de lipsa facilităților curente din țările lor, acolo unde, dacă pleci în aventură, poți oricând înnopta într-un hol de gară, pe o bancă într-un parc, sub un șopron, nu și aici în brusă; aici poate apărea oricând un animal de pradă mai înfometat decât sunt ei, ca să nu mai vorbim de țăntării omniprezenți. Aici, unde apa nu curge la robinet, ci trebuie descoperită la depărtări de kilometri într-un puț sau izvor... Aici, unde luxurianta vegetație este o încântare pentru ochi, dar mai rar bună de mâncat!

Altfel, mai poți întâlni câțiva, rari, cercetători (zoologi, paleontologi, geografi, etnografi, antropologi), dar cine se mai încumetă azi să întreprindă voiajul în Africa Neagră pentru a-i descifra misterul și a-i savura specificul, fără a beneficia de subvenții importante, greu de obținut?

Și atunci cum să faci ca să cunoști cu adevărat această lume, care iese din toate canoanele cunoscute până acum? Undeva, răspunsul este paradoxal: ușa s-a întredeschis întâi pentru puterile coloniale, ce au cucerit aceste regiuni pentru a le exploata. Apoi au apărut mișcările de eliberare națională, deseori importate din exterior, care încercau să cunoască, măcar cât de cât, lumea căreia i se adresau.

Iar acum, odată obținută, în a doua jumătate a veacului al XX-lea, independența formațiilor statale create după model occidental, au apărut specialiștii din toate domeniile (educație, sănătate publică, agricultură, industrializare...). Veniți nu pentru a cunoaște în profunzime realitățile locale prezente și trecute, ci cu misiunea de a modela societățile africane după „normele” internaționale, pentru a le asigura integrarea.

Așa am sosit și noi pe meleaguri africane: soțul meu, ca medic pneumolog, pentru a organiza acțiuni preventive în lupta contra tuberculozei (vaccinare B.C.G. de masă și organizarea pe plan național a rețelei de dispensare antituberculoasă); iar eu, inițial în învățământul universitar la Catedra de Sociologie, pentru a forma cadre naționale capabile să furnizeze, grație unor cercetări monografice ale propriilor realități sociale, elementele indispensabile adaptării reformelor necesare la stările de fapt locale.

În fond, acesta constituie azi principalul drum de acces la realitățile africane vechi și noi: demersul profesional. Datorită organizațiilor Națiunilor Unite sau contractelor de asistență bilaterală interstatală, sosesc pe continentul african specialiști în măsură să înțeleagă această lume aparte. Desigur, cu condiția ca specialiștii sosiți din toate țările lumii să posede, dincolo de capacitatea tehnică de a imagina procesul de transformare a societății africane, și interesul, poate chiar pasiunea, de a aprofunda, în prealabil, realitățile locale deosebit de complexe.

Rwanda, o situație geografică și organizare socială originale, în continentul african

Scriu această carte după șapte ani petrecuți în această lume africană. Șapte ani de viață de adult, un adult deja structurat. Am sosit deci aici oarecum „cristalizată” – ca o soluție suprasaturată de sare... Sarea vieții trăite în Europa de Est. În aceste țări ale Europei de Est, care apare în ochii celorlalți ca o lume aparte, supusă unor legi considerate de mulți ca bizare. Unii le admiră, chiar le invidiază, în timp ce alții le privesc cu suspiciune sau direct le detestă. Dar toate astea fac parte dintr-o altă istorie, care probabil va fi marcat profund tot ce am resimțit eu în Africa.

Am trăit acești șapte ani în Guinea, în Rwanda și în Senegal, dar am petrecut perioade, mai mult sau mai puțin lungi, și în Kenya, Uganda, Tanzania, Burundi, Congo, Coasta de Fildeș... Și imagini, experiențe trăite, o mulțime de lucruri învățate reînvie din trecut, odată început voiajul înapoi, în ceea ce a constituit debutul sejurului nostru în Africa.

Desigur, sunt unele amintiri care pot semăna cu tot ce este vehiculat în articole de reviste, în prospecte de voiaj, în documentare, ce revin din ce în ce mai des, ca răspuns la o dorință de exotism. Dar sunt atâtea altele, amintiri personale, senzații subiective, relații stabilite cu experiențe personale anterioare, reminiscențe literare sau științifice proprii. Multe, greu de descris în cuvinte. Ca, de pildă, o senzație fizică, resimțită cu forță la prima coborâre din avion în Africa: era la Dakar. Am început să cobor pe scara